

770. 12.

B. 12.

1869

12

3 Kam.

October 15. 1869.

Hajnal

Második Eufolyam

Ut sárospataki magyarirodalmi önképző társulat közlönye.
Megjelenik havonta kétszer, egy rész a hó sikenéséért és
utolsó napján kétszer, szerkesztésben: és példányban.

Őszi hangok.

I.

Rövidetk a napok, hosszabb az éjszaka;
Részesebb a levegő, gyengébb a sugara.
Még csak le sem sejtünk, oly egytedvűn határ
A pusze saáj felett,
Hol nem reg, ez elött és avó fénye
Virágolat nevelt.

Elhervad a liges, néma a kis berek,
Mikor csalogányok benne nem kengenek.
Ez liges besarolt, olyan sárga színű
Mint ha beteg volna.
Ez csendes berekből márdal helyé, mint ha
Az enyészés volna.

És ott még megakad egy búcsó övön rólva,
Mint még leng egy darab a berek lakója;
De már ez csak olyan mint füst csillagnak
Mégis lobbanása,
Mint a hátoklónak legutolsó hangja
Búcsú mosolygása.

Éssem is ilyen, ilyen pusztán épen,
Kajsa egy egy virág elhervadófélen.
De hád legyen én is, a virágész nem dul
Képlemben a panasza,
Ha az a lányka lesz mosolygó szemével
Mileg kéjével
Mikem majd a tavasz.

Elemzése.

Arany János „Fiamnak” című költeményének.

Tisztelek sorsulas!

Itavalsi elemzőm tárgyán Arany János, Fiam
nak című költeményét választam. —

E mű véleményem szerint a „Költemények” nevű kötet
Tanácsok ad ebben a kötetben a fia. Ez atyai tanácsok
has a legmeglepőbb reflexiók lengik át, melyek sermőke
sölnél fogva a műnek alanyiságos kölcsönöznek. De mind
ezen vonásokban háttérbe vonja a mely vallásosság, a köl
teménynek alapsermője, a his.

Nem tudom melyik Kellemdis is mondta: „Tanul
mágyorokhoz Shakespeare-t, de mindenek felett a Bib
lia”. Igen a Biblia, eme Keres és kiapadhatlan forrás,
melynek eszméi végeselek, Kimerishelek, melynek mon
dasai felett álmeledással állapodik meg a bölcs, mely se
rem nagy Kellemdis, a boldogságnak vigasztalást
nyújt, és a meghasonlott lélekben helyre állítja az egyensúlyt.
De Arany e műben nem minis siveq Biblia szóval ma
nyozó lép fel, ki eszméket kutas, igazságos Keres, me
lyekben rendszeren segítség akar létrehozni: ő a Kőleg

teljesebb, legteremtényibb érlelmében vallásos ember
mestereknek lelke, a biblia legmagasabb eszméje
- a his.

Valóban ha e költeménye egészben fogjuk fel, s
áttérünk ennek ihletett kavais, ex allitias kifogásalan.
Itten ha előtünk áll ama magasabb lép, midőn az
atya gyermekeit imára költője fel, midőn mondja neki:

"His kacsóid és leteve szentem,

Imáid közzel kedves gyermekem";

ha előtünk áll mondom e magasabb lép ha tudjuk és
érjük ama szent és kifogásos szellemet, me-
lyet egy atya gyermeke iránt értes, - tudnunk kell
azt is, hogy az atyai értelet fellángolásában kimondott
szavak a sziv legőszintebb kifolyásai, és tudnunk kell
azt is, hogy a lélek, mely ily hangokon szorítos imáid
szent, vallásos, melyben virágozik a his.

De ha ezt eltekintve figyelemmel kísérjük a
hangulatos, mely a költeményen áramlik, és érveheső,
azon a megrendült egyensúly a költő lelkében. Ére-
telhet venni, hogy szentvegy, küzdelem, a sorok hála
lansága, a jövő felelő aggódás megőrzésével, meg-
kavarták az örvényhangokat a szivben, s a lélek
elsívóvási kisére keme elől bírsos szőlőjés a ke-
reztényi kisére.

Érhős léleksani oldalról fogva fel a dolgos, isz
arany két alakban sünit fel; minis atya, hi imádkor
ni szorítos gyermekét, és minis hogy imádkor isz tud

ja tanítani: kinnie kell; más oldalról pedig felszünk
mint önálló egyéniség, mint szenvedő egyén, ki erköl-
csileg ingadozik, ki kétségbe esessen a fájdalommal
kiált fel.

Oh, ha bennem is, mint egykor épen
állna a hit vigasztul nekem.

E két fogalmat egy képpé alakítva előtűnik
áll egy küzdő lélek, kiből a hisnek szárnyai meg
vannak törve, a ki alérs magasztos marad mint egy
szenvedő angyal, ki bánorog, de el nem esik; egy buk-
gó lelki pártos, ki szent tanácsokat örvög, győgyin-
d a sebeire, bár ő is sebet kaptak keblében; egy tra-
gediai alak, kinek lelke nem önmaga, hanem az eke-
mények, a balsors következős üdvözítési bánorítot-
sók meg; egy atya ki himi imádkozni, remélni tanít a
gyermekét -

„Itten Szegénynek drága kincs a hit,

Törni és remélni megtanít.”

Gyönyörű vigasztalás ez! - melyhez hasonlót
csak a bibliában találhatunk, és való igazság, melyet
nem képez megdönseni az istenség híveg eszméje
leless elmélkező bölcs. Igen messz a földi életben,
hol a szegényeknek küzdeni kell nyomorral, fáradalom-
mal, - midőn a világ meg esalta, midőn látja hogy
az élet mely rózsákat igér, csak söröcskés serem,
midőn küzdelmüket áraként mesző gyönyben re-

veszül, midőn mely fájdalmat feless a világ csak ne
vesni tud: nem sándorodhat-e meg az irókatosan
csalódoss lélek, nem sephesi-e széllyel ismerbe vesess
bírádalmas. És a kölső bepillans a jövőbe, látja
hogy fiának lelkes is meg fogja inganni a keserű esat'
dát, is magasztosan, nyugodtan, is komolyan mondja
netis: Hívj és médkorral!

És midőn tapasztalja a lélek amax erkölesi igaz
ságatlanságos, hogy az esit, a valódi erény forban ke
ver, s helyesse a bün unakodite, midőn látja a lélek
hogy azon föld, melynek Keblin felnövekedess nem
severkeső künának, a kölső a biblia skavaival ad
vigasztalást:

„Buzdosunk a földi sereken”

is az mondja:

„Oh remélj remélj egy jobb karás
S benne az erény diadalát.”

Ime itt van a legutolsó de legnagyobb is legbirsóval
vigasztalás: a remény; vallásos ödalról fogva fel a dolgoz.
axörök élet híze. Kiben ez él, az később nem esit,
annak kedélye csendes. Kinek e kens reménye van
az bízik ismerben s ennél fogva bízik amax örök
igarságban, ki a szenvedés megvigasztalja, s az
erény homlokára a megpusztatás dicokoskorija's
sütis fel.

Tehát hogy a salán már elmondottak utólagó

San ismereljem, minden kétségel dactára e költeményben
Arany a kö. legjeljesebb erelmiben valláros kölső, m
ládi keresztyén, ki bár ingadozik: de lelkeben il azon
erős meggyőződésv hogy az élesnek vigasztaló angyalai.
a his és remény. cillins egyén késségelkel sérelőtvő, de his
segbesztében is komoly és nyugott; a családvasok embe
re, de a ki vigasztalást keres és talál, egy hányasost
hajótörés szenvedess lélek, de a mely nem ingadozó
kusajon hanem erős és megvönsthesen álltan nyugtat.
E mindenek felett kereső atya, kiben a gyermeke iránsi
szerelem minden fájdalmas feleltes, ki tehát boldog, igen
boldog. -

Aesthetikai dítalát selinsue e műnek: Arany Sávvs leg
művészkisebb solgokasai köre' tartatik. Széltán ömle
nek ebben a kavak. Hangja lágy és nyugott, szelid és
elringasó mins bölcsővel. A mely fájdalom és keserücsa
lódás a legjeljesebb a legnyugotsebb felsőin alá van
rejtve. Itéltől fájdalommal sör ki az egyén, de a keresz
tyén azs nyugods kedéllyel kürtvi le. Ité eszmék lo
gikai növeskerezességgel folynak, s néhol a megoktatás
gondolatos a gyönyörű refrain a legstökiletesebb egyén
sté idomítja ki. E refrain valódi gyöngye a költeménynek,
azs sejtetéssé, valódi szelid érzelmes költeményje
sevri. Ez ad annak erős és egyensúlyozka a néhol ki
fakadó szenvedély. -

A Bujdosó
(folytatás)

III

Tinok közt egy hűvös év lejár,
ittól már lejára dol kasár
A bujdosó keresve mindenütt
Hol a szabadság fényes napja süt
A hol nem kémlé bérelt kolga had
Szabad kebelben mi a gondolás.
Ott jára ő. I hogy lássa még viszont
Hogy lássa még a szipot drága koms.
Hozzába vágyik vissza belegen,
Talan attér hogy sírja ott legyen
Mert a homi föld édes egy nyugagy
Kiben ne volna ott pihenni vágy.
Elmuls az ősz. Utána jöss a tél.
Ő nem törődik akkor. Úsra kél.
Szilaj karaggal tűz a fergeség.
Előtte meséle nyúló vengeseq.
A nap rövid. Hamar bealkonyul.
Sötét az éjjel, mely reá borul.
De még süsételt az a gondolás.
Mely dúls agyában olykor felhabar.

Emlékxvén konának sájinul
Holost szabadság san soksem vinnul.
Elfogy reménye. Hisz megvönl.
Lelkés exernyi kinnok sájdélik
S mikéns a halpa sul vakoss kajós
Késveq borisja el a bujvadás.
A szél úgy üvöl. Akéig úgy zönnög
S a bujvadásnak áska mennyevörög.
Musasa kőzben arca kippinul.
Hánem e pörban nem éles vinnul.
Musasja a bádgyartt nem mily keseg,
Pür csals arxara csala nagy híveg,
Csüg salálja úsja helyeis
Ra hínsé a szél hulló pelykeis.
Honába hírsák volna vágyai.
De elcsigáxsák fárasálmái.
A drága honosol immár elmarad.
És fog pikenni máis koveq alatt.
Panasz fakad vidergö ajakán
Kíveg verejték csordul homlokán
Cikis vársesse'ből fájdalom facsán
Tüss füss közzel van már a bélepar.
Tovább fusoss. De megcsukloss ina.
Hol volna gyögyir nagy fájdalmira
Saját gúnyolva küg a fergeseg,
Szavara domprán küg a vengeseg,
Sörnyü a jaj. Sörnyebb a fájdalom.
Es össke emlik minsegy csónskalom.

Vas' seste vesztes. Elbonul az agy,
Rideg lakában háborogva fagy.
A fergesegnek pelyke raja hull,
Es mintha síja lenne rá bonul.
Remegve sánya még hiús karás.
Dehni rágnék tán a jó karás.
Sajgó keblei halál hörgőve nél
Csak seste hals meg. Lehe folyson el.

Székfoglalo' isepere's.
(:alelnik:)

Tiszels Tisztas!

Székfoglalo' isepere's semes, melynek oxime, az vas
termelés és a termelés vas fajai a feldolgozás előtt: az e
lőszem annyira kedvel helyről a sermiesstudományok sá
metejéről választottam; de éppen az is, mivel igen nagy
keressettel csüggöttem a tárgyban, sokkal hosszabbra ter
jett a felőle is tanulmány, minsem hogy az egész kotta
ban elmondhassam: az is csak egyik részletet fogom fel
olvasni. E kiválasztott részlet az acél készítéséről
és annak megkasárolásáról szól.

Az acél [ferrum chalybs, der Stahl.] leve'sbé
forraszható min a nyers vas, és annál olvaszhatóbb, men
nél leve'sbé forraszható. A vész, vagy kovacsoltasó vas

---

tól keménysége és rugékonysága - az önszól vasból erősen
kevés kalapalkasósága által különbözik. Kénsarsalma
2½ kársóli, és így kevesebb mint a nyers vagy önszól vas,
de több mint a rúdvasé. Aczélnak még más kavakkal
azon vas nevezetik, mely ha a rajza véghez vitt műtétel
után vízzel leöntve megédesítik, oly jókai keménység
gel bír hogy kovákhoz úve kékítés hány; mely tulajdon
sága már akkor is beáll ha a jó rúdvas ¼ kársóli ke-
vés vesz fel magába. De az olyan rúdvas, mely idegenae-
mü anyagokat, különösen a parázos merevséges kőléson-
kő Kovany, timany, vilany, verez, Kéns sarsalmak,
6/100 kársóli kevés is vehet fel, míg az imént említett
jókai keménységét eléri. Itt azért, a mint az nyers
vasból kénsarsalmának esőtensége, vagy rúdvasból
annak emelése által készült: nyers aczélnak, és 2. Ége-
test aczélnak nevezik. Amars német, és angol aczélnak
is kovács nevezni.

Az nyers, vagy német aczél erőbbi elnevezés
vannak vesse, hogy különösen német honban készit-
tesik nagyobb mérsékben, még pedig oly formán
hogy a nyers-vas köröntéges keverésűbe kéve kéns-
sarsalmából 2-3 kársóli mennyiségben megfűszere-
sék. E nyersvasnak minden idegen elemét a kérés legise-
tábbnak kell lenni, kivéve az egyetlen eselenye,
[mangan:], mely nékint egyes tekintélyesebb vegyék-
állítására, veszik, és különösen a sarsalatosok
kevesebb mérsékben előnyül kovács a nyersvasnak

arra nézve, hogy belőle jó acéllé készíthető.

A három fajta, ^{fehér} kőrke- és ^{szürke} foltos nyersvas közül az első háromszáz legaltalmasabbnak az acéllé készítésére, és pedig azon természetesen sokkal fogva, hogy abban van a legkevesebb kén-szennyeződés. Ha ennek hiányában kőrke, vagy foltos nyersvasból akarunk acéllé készíteni úgy kőrkegyes arányok előbb meleg kőből átszal, felebeleges, és nem mindig vegyileg egyesült kén-szennyeződésről a mennyire csak lehetséges megkíséreléseni. Ha az acéllé készítése után még tovább is menni a szennyeződés vizsgálata, nevezetesen azt is határozatosan kimutatja, hogy mely vasérből készített nyersvas adja a legjobb acéllé. Mindenesetre a Klaproth által elnevezett vassavas és kálasbarna vasakból készült nyersvas, és nemcsak azok, hanem az ércet legsűrűsábrak és legnagyobbrak vas-szennyeződésnek, hanem még legelőbb (439 - 3.50 %) legelőbb szennyeződésnek minden vasérből készült. A mangán- és cink-ércetekben elégségs állapotban találhatók a magas keménységű réze, elvezésük ébenyákes a kőrke és alatt és minis fele olvadnak réze a vassal, hogy annak szennyeződés és rugókonyságsat kölcsönözzenek. E jó tulajdonság az acéllé is kőrke ha a nyersvas, ezek dolgok talán csak arra annak hogy a Klaproth és Berthier elmélete ezt megmagyarássa.

Ha a nyersvasban réz van vegyübré akkor az abból készített acéllé igen sűrűkemény, vagy a minis mondani kőrke, parázos lesz. Ide járul még az a vére

delmes tulajdonáig a vassal vegyűlt résznek, hogy az is
ha sem lehet egészen elválasztani, és legérősebb kevi-
sés után is marad $\frac{28}{100}$ részben, pedig a vasnak csak
1/10000 % kénsavsalom is elég a megrossasára. Ugyan e hány-
kása van a kénsavsalommal is. — A nyers acél késki-
tésére a rudvaskezeletet megkivánsátó hevenytemenke-
ket használó késkelésű kemence használsatik. Ez acéllá-
plvasztandó, illetőleg hevenyisendő nyers vas 1-2 hüvelyk-
nyi vastag darabokra vésve egyenként rakatik a ke-
menchébe, és legelőször besett darabnak több a második-
nak kevesebb és mindenkévet kezőnek így késkelésnyosan
foggyó eselenyavsalommal kell bírnia, mert ettől függ
az acél alszállású jóvága. Ekiusan az első darab, le-
het mondani, hogy a legsovább szász idő alatt megol-
vadt, besétésik a második harmadik stb, minvaddig
míg így vagy négy mázvány perkasott. Ezen someg-
nede csak bejeje van folyvást olvad állapotban, mert a
külső rész, a körül ké háso fuvól hideg vele álvál
folysonosan kilán, kelesse mondánom higgadt álla-
posban szaszatik, míg veigre az egyűst les alkal-
mával a belső rész is elvevsi folyosságát. —

Ez ekens alakuls kivós, kelessemű anyag
a kemenceből még ezen idő állapotában kére-
sesik és darabokra ragdalsasván a késkelésben
láshasó 1-1/2 vastagságú rudakba kengerelselik,
és még mielőss egészen kihülne vízbe mázsás újsán

megerősítik. Ez a kész acél, mely hogy a rajza levő
üveg keménységű, ugynevezett acélforgács boncséltól
megfosztásuk, még egykor végig kalapálásuk és
egy lepasszogatás forgács írás munka alá jő és egy
be olvasztásán adja a legfinomabb, ugynevezett
Kovácsolt acéls [Gerbstahl], mely nemes acélnak
is nevezetik, s különösen krüssel, érnnyel, vagy
arannyal vegyítve adja a híres calicusi acéls, mely az
üveges haságy, mint a kovács. -

Itt egészen, vagy angol acél [Brennstahl,
Cemensstahl] a legnagyobb mennyiségben angol hon
ban készítesik vöd, vagy kovácsolt vasból, a kén
sarsalonnak megkívántasó hozzáadása által. Az
efféle acélkészítés igen finom, jobban mondva
igen szűs vödvasas igényel, és saját alkotásu
szűhaslan síglából készített kétrény alakú ke
menckékben hozsák végre.

A készítés kivételére módon történik.

A kemencének kénponnal behintess vixstén
és fenekére 1 1/2 hüvelyk réteg, és 1/2 hüvelyk vas
szögű, s határozatlan hosszúságú vasrudak ra
hasznata be kénponnal kivésvé egymás mellé. Mi
után ezen módon az alsó réteg bealatos, annak
teteje fenyőkorommal hamuval és konyhasóval
kever, legöbnyire magyrozófalból készített kénponnal

hínesik be, minsegy felhüvelykny; vastagon. Ere ismét
egy réteg vas, akusán ismét ily réteg kén, sőt jön
mindaddig, míg a kemence tetőjéről kámisoss
b hüvelykny; magasságra megsels. Itt így képző
döss az kénporral töltetik meg,

Amint a kemence ily módon tökéletesen
megsels minden legkisebb nyílása sűzhaslan agyag
gal rakasik be, hogy semmi levegő se férközhessen
a kemencébe élegisen a műés alatt levő vasat.
Ezen kemencék nagysága kerfeless különbözö. A ré-
gibb időkben még igen kicsinyek voltak, úgy hogy egy
kemencébe nem több mint 500 kilogram (= 89,75 font.)
volt készítésö, míg a mai nap vannak, különö-
sen az angol serülésen oly kemencék is melyek
40,000 kilogram (= 71,440 font.) vasat valótsasnak egy
szerre akéllá. A legnevezetesebb vendes kemencék
ben 10,000 - 12,000 kilogram (= 17,800 - 21,432 font.) ve-
setik fel egyszerre. A kemencék fűtésökénel,
coaxal fával történik, a kénis a mint alkosva
van is alólól megkezik.

Emlékezés.

Ittölse vol, söt év lejárn már,
Hogy síged lástalak galambom.

Emlékszel-e? mosolygó nap volt,
Es vig mádar dalolt a lombon.

Tünder világ, gyönyörben, úszó,
Es illasárban olvadó lég,
Lombok köztök sokajzóó mel,
- Gyermek valál se, sen is ar meg.

Egyúss valánk emlékszel-e rá?
Londaslanul fusolva jásozva,
Es nézeik a nyíló virágok,
Mely harmatos kar bimbajába.

Egyúss valánk, emlékszel-e rá
A só könt a ves ölében
Bis csolnakása parva kurva
Dreg halász köztök si éren?

Es rá ülénk a kis hajón,
Mely a habon enyelgve málloss.
Mins ége kivünk a gyönyörösöl
Ereke égi boldogságos.

A jásoi gyermekét ifjuvá lón,
A kép időre málta enyestet.
Es komlókoma, mely derült vól -
A kenvedis bis felleges set.

Oh kép idő! Oh boldog éles
- Emlékszel-e rád galambom?
Oh én sohsem felejsem aról,
Emlékeis kivembe hortom.

Novács Eszterházy Krisztián Simonándor Belony Ánsal
kép idő. Képek. Bölcs. Képek. ny. elv. Képek. f. Képek.

